

**ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В ДОГОВІРНІЙ СФЕРІ В
УМОВАХ ВІЙНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Волік В'ячеслав Вікторович,
професор кафедри права
Доброс Анастасія Сергіївна,
студентка економіко-правового факультету
Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна

Актуальність теми дослідження. Цифровізація – одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації. Національна програма із цифровізації України, яка сьогодні виділяє нашу державу у світі, передбачає будівництво цифрової держави та її перехід до режиму “без паперів” навіть в умовах повномасштабної війни.

Цифрова трансформація означає інтеграцію цифрових технологій у всі сфери бізнесу. Ця інтеграція призводить до принципових змін у тому, як діють громадяни, підприємства та організації, як вони забезпечують цінність для себе, своїх працівників, клієнтів, партнерів, досягаючи власних та спільних, економічних та соціальних цілей швидко, дешево та якісно [1, с. 114].

У 2023 році для підприємств електронний документообіг є вже достатньо зрозумілим та практичним. Проте більшість осіб досі не мають довіри до цифрових технологій та вважають їх недоступним і складними. Саме тому тема укладення електронних договорів є актуальною та потребує всебічного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання електронних договорів були присвячені праці таких авторів, як В. Волік, А. Воронової, Є.Д. Дробиш, І.П. Грибачова, В.В. Маньгора, А.В. Хижняк, О.С. Максименко, О.С. Кізлова та ін.

Метою дослідження є з'ясування переваг та недоліків електронної форми договору в умовах війни, а також аналіз обставин,

які перешкоджають особам укладати «digital» договори.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі [2].

Згідно з ч. 1 ст. 181 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) господарський договір укладається в порядку, встановленому Цивільним кодексом України (далі – ЦКУ), з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом [3].

Відповідно до ч. 2 ст. 639 ЦКУ якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі [4].

Відповідно до ст. 205 ЦКУ правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Стаття 207 ЦКУ визначає, що правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телеграфного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку. Використання при вчиненні правочинів факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного, електронного або іншого копіювання, електронного підпису або іншого аналога власноручного підпису допускається у випадках, встановлених законом, іншими актами цивільного законодавства або за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідного аналога їхніх власноручних підписів [4].

Отже, аналізуючи правове регулювання електронних правочинів в Україні можна дійти висновку, що договори, укладені в електронній формі, є такими, що укладені у письмовій формі.

Варто зазначити, що електронний договір має містити всі істотні умови, адже договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (ч. 1 ст. 638 ЦКУ) [4]. Електронний договір, крім визначених ЦКУ істотних

умов для відповідного виду договору, може містити інформацію про (ч. 2 ст. 11 Закону України «Про електронну комерцію»)[2]:

- технологію (порядок) укладення договору;
- порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору;
- можливість та порядок внесення змін до умов договору;
- спосіб та порядок прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
- порядок обміну електронними повідомленнями та інформацією між сторонами під час виконання ними своїх зобов'язань;
- технічні засоби ідентифікації сторони;
- порядок внесення змін до помилково відправленого прийняття пропозиції укласти електронний договір (акцепту);
- посилання на умови, що включаються до договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до іншого електронного документа і порядок доступу до такого документа;
- спосіб зберігання та пред'явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них;
- умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів;
- можливість вибору мови, що використовується під час укладення та виконання договору;
- інші відомості.

Наразі підписання цифрового договору та одночасна ідентифікація осіб можлива через портал “Дія” в декілька способів:

1. згенерувавши електронний підпис за допомогою інтернет-банкінгу, необхідно зайти в особистий кабінет на порталі Дія; завантажити файл особистого ключа; перетягнути у браузер або вибрати на своєму носії файл, який потрібно підписати; натиснути кнопку «Продовжити»; натиснути кнопку «Підписати файл» [5].

2. згенерувавши Дія.Підпис (кваліфікований електронний підпис, але в новій реалізації) необхідно підтвердити особу через перевірку за фото; вигадати 5-значний код для Дія.Підпису та

підписати необхідний файл [6]. За аналогічним алгоритмом договір можна підписати Дія.Підписом-EU, який дає змогу підписати договір з європейськими партнерами. Перевірити справжність підпису можливо на платформі DSS Demonstration WebApp. Раніше контрагенти з країн ЄС не мали такої можливості [7].

Надалі такий файл можна направити для підписання іншій стороні та зберегти його як на апаратному носіїві, так і у хмарному сховищі. Крім того, ці сервіси дають змогу перевірити справжність накладеного електронного підпису шляхом формування протоколу перевірки підписів.

Отже, виокремимо переваги та недоліки підписання договорів у електронній формі суб'єктами господарювання під час воєнного стану.

По-перше, укладення договору саме в електронній формі допоможе запобігти втраті документа. Наприклад, у разі поспішної евакуації з територій, на яких ведуться бойові дії, а також влучення снаряда в офіс чи інше приміщення.

По-друге, захистить від незаконного вилучення паперових документів окупантами.

По-третє, заощадить час. Підприємцям не потрібно витрачати час на зустріч, яка, до речі, може затягнутися через закриття приміщення під час повітряної тривоги. До того ж електронна форма договору дає змогу швидко підписати договори між особами, які знаходяться у різних містах України чи навіть за кордоном (через війну чимало українців покинули постійне місце проживання і перемістилися до інших міст або країн). Звісно у такому випадку надіслати примірники договорів можна поштою, проте такий варіант є не вигідним та нерациональним у порівнянні з безплатним відправленням електронного договору у декілька кліків.

По-четверте, економить кошти на заправці та відновленні картриджів. Усуває необхідність укладення договорів на обслуговування офісної техніки.

По-п'яте, використання цифрових документів зменшує

використання паперу і як наслідок зменшує порубку дерев та зберігає навколишнє природне середовище.

Разом з численними перевагами існує і ряд недоліків таких, як:

– можливість випадкового видалення файлу з підписаним договором з носія. Уникнути цього можливо за допомогою зберігання файлу у хмарному сховищі;

– відсутність в осіб доступу до цифрових технологій та навичок до їх використання. Зауважимо, що з окресленою проблемою стикаються не тільки особи похилого віку, а й особи середнього віку. Подолання цієї проблеми можливе через підвищення цифрової грамотності населення шляхом проведення просвітницьких курсів;

– недовіра до «digital» технологій. Гучні новини про випадки кібершахрайства, підробку документів, крадіжки особистостей розповсюджують невпевненість у захисту персональних даних та інформації серед користувачів. Через відсутність довіри до цифрових технологій, доступу до них та навичок до їх використання виникає цифровий «розрив», який стає перешкодою для використання новітніх технологій та зупиняє їх розвиток загалом.

Висновки. Розгляд сучасного стану, переваг та недоліків практичного використання електронного договору, а також електронного підпису, дає підстави зробити висновок про значну перевагу підписання договорів у електронній формі. Воєнні умови життя українців та цифровий розвиток змушує компанії налагоджувати свою роботу по-новому, але необізнаність громадян, недовіра та недоступність цифрових технологій перешкоджає повноцінному переходу на електронний документообіг. Єдиний шлях для усунення перешкод на шляху цифровізації бізнесу є нівелювання такого цифрового «розриву» у спосіб посилення цифрового розвитку у всій країні.

Література:

1. Хлебінська О. І. Теоретичні підходи до цифровізації та цифрової трансформації. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: матеріали міжнарод. наук.-практ.

конф., (м. Київ, 22 квітня 2021 р.). Київ, 2021. С.114-115.

2. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015. № 675-VIII. Дата оновлення: 19.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> дата звернення: 04.04.2023 р.).

3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 04.04.2023 р.).

4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. Дата оновлення: 01.04.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 04.04.2023 р.).

5. Дія. Державні послуги онлайн. Підписання документів. URL: <https://diia.gov.ua/services/pidpisannya-dokumentiv> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

6. Дія.Підпис. URL: https://ca.diia.gov.ua/faq_diia_id (дата звернення: 05.04.2023 р.).

7. Міністерство цифрової трансформації. Важливий крок до цифрового безвізу: долучайтеся до бета-тесту Дія.Підпису, який відповідає вимогам ЄС. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/vazhli-viy-krok-do-tsifrovogo-bezvizu-doluchaytesya-do-beta-testu-diyapid-pisu-yakiy-vidpovidae-vimogam-es> (дата звернення: 05.04.2023 р.).